

שם: _____ שם משפחה: _____

חוברת קיץ בעברית

אתרזול הכנת הנקרא, מיוחנויות לשון וכתיבה
לעולאים לכיתה ט'

קראו את הטקסט וענו על השאלות שאחריו.

טקסט א'

מסע בין הצללים

של תעשיית הכזב הדיגיטלית

הרשתות החברתיות הן פלטפורמות דיגיטליות מתקדמות המאפשרות למשתמשים ליצור, לשתף ולהחליף מידע, רעיונות ותכנים במרחבים וירטואליים אינטראקטיביים. במאה העשרים ואחת, פלטפורמות אלו הפכו לזירה המרכזית שבה מתנהלים החיים החברתיים, התרבותיים והפוליטיים של האנושות כולה. הן מבוססות על אלגוריתמים מתוחכמים הלומדים את התנהגות הגולשים ומתאימים עבורם תוכן מותאם אישית באופן דינמי ומיידי. רשתות אלו מטשטשות לחלוטין גבולות גאוגרפיים ויוצרות מעין "כפר גלובלי" שבו כל אדם יכול להפוך ברגע אחד מצרכן מידע פסיבי ליצרן תוכן אקטיבי בעל תהודה רחבה. הנגישות הפשוטה אליהן באמצעות מכשירים ניידים הפכה אותן לחלק בלתי נפרד משגרה יומיומית בלתי פוסקת. עוצמתן הטכנולוגית טמונה ביכולתן להפיץ מסרים, תמונות וסרטונים להמונים במהירות האור וללא כל סינון ממסדי מסורתי. תשתית זו משנה מן היסוד את הדרך שבה בני אדם מתקשרים, תופסים את המציאות ומגבשים את זהותם האישית. לפיכך, הבנת המנגנונים המפעילים את הרשתות הללו היא תנאי הכרחי לניווט מושכל בעולם המודרני. עולם דיגיטלי זה טומן בחובו הזדמנויות כבירות, אך בעת ובעונה אחת הוא מציב בפנינו אתגרים חסרי תקדים המשפיעים על החברה כולה.

המונח "פייק ניוז" (ידיעות כוזב) מתייחס למידע כוזב, מסולף או שקרי לחלוטין, המופץ בכוונה תחילה תחת מסווה של דיווח עיתונאי אמין או עובדה מוצקת. מטרתו המרכזית של מידע זה היא להטות את דעת הקהל, לזרוע בהלה, ליצור מניפולציות פוליטיות או להניב רווחים כלכליים באמצעות משיכת תשומת לב מסיבית. בחיי היום-יום של בני הנוער, תופעה זו באה לידי ביטוי לעיתים קרובות בשמועות זדוניות המופצות בקבוצות הווטסאפ השכבותיות על תלמיד או מורה. דוגמה מובהקת נוספת היא פרסום סרטונים ערוכים או תמונות מזויפות ביישומון הטיקטוק המציגים מצגי שווא לגבי אירועים אקטואליים או ביטחוניים במדינה. לעיתים מדובר בדיווחים פיקטיביים על ביטולי בחינות בגרות או שינויים בלוח החופשות, המעוררים מהומה רבה בקרב התלמידים ללא כל אחיזה במציאות. תעשיית הכזב משתמשת גם בכותרות דרמטיות וקליקבייטים (פיתיונות קליקים) כדי לפתות צעירים ללחוץ על קישורים המובילים לאתרים מסחריים מפוקפקים. הבעיה מחריפה כאשר בני הנוער משתפים את הידיעות הללו הלאה מתוך תמימות, ובכך הופכים שותפים סבילים להפצת השקר. מניפולציות אלו פוגעות ביכולת של הדור הצעיר לגבש תמונת מציאות מהימנה ומערערות את האמון הבסיסי שלהם במקורות מידע מוסמכים.

חמריאים לשחייים חמריאים לעתיד
שותפויות מצוינות יצירתיות יזמות מנהיגות

עבור בני הנוער, הרשתות החברתיות מציעות יתרונות משמעותיים ורבי עוצמה המשפיעים לטובה על התפתחותם האישית והחברתית. ראשית, הן מהוות כלי מדרגה ראשונה לרכישת ידע עצמאי, למידה שיתופית וחשיפה לתכנים לימודיים ותרבותיים מגוונים מרחבי הגלובוס. הפלטפורמות הללו מעניקות לצעירים במה חסרת תקדים לביטוי עצמי יצירתי, בין אם באמצעות כתיבה, צילום, אמנות חזותית או הפקת סרטונים מקוריים. הן מאפשרות לבני נוער למצוא קבוצות השתייכות בעלות תחומי עניין ייחודיים, דבר המחזק את תחושת הביטחון העצמי שלהם ומפיג תחושות בדידות. באמצעות הרשת, יכולים הצעירים להוביל מאבקים חברתיים, להעלות מודעות לנושאים סביבתיים ולגלות מעורבות אזרחית אקטיבית וחשובה. הקשרים החברתיים הופכים זמינים ומיידיים, והם מאפשרים שמירה על קשר רציף עם חברים ובני משפחה הנמצאים במרחקים גאוגרפיים גדולים. יתרה מכך, פלטפורמות אלו משפרות מיומנויות טכנולוגיות ודיגיטליות מתקדמות הנדרשות בעולם התעסוקה המודרני של המאה הנוכחית. הן משמשות גם כלי עזר יעיל להפגת מתחים, להומור, לבידור ולפנאי איכותי לאחר שעות הלימודים המאומצות בבית הספר. בסופו של דבר, השימוש המושכל ברשתות יכול להרחיב את אופקיהם של הצעירים ולשמש עבורם כמקפצה תודעתית ותרבותית יוצאת דופן.

על אף היתרונות הרבים, השימוש הבלתי מבוקר ברשתות החברתיות טומן בחובו חסרונות עמוקים וסכנות חברתיות ונפשיות ממשיות. אחת הבעיות המרכזיות היא תופעת הבריונות ברשת (שיימינג), הכוללת לעג, חרמות והשפלות פומביות הפוגעים אנושות בנפשם של בני הנוער. החשיפה המתמדת למצגי שווא של "חיים מושלמים" אצל משפיעני רשת מייצרת אשליה מעוותת ופוגעת בדימוי הגוף ובהערכה העצמית של הצעירים. רשתות אלו בנויות במכוון כדי ליצור תלות פסיכולוגית קשה ואף התמכרות, הגוזלת שעות יקרות של שינה, למידה ופעילות גופנית חיונית. השימוש הממושך מביא לעיתים קרובות לצמצום משמעותי של אינטראקציות חברתיות ממשיות פנים אל פנים, דבר הפוגע בפיתוח כישורים חברתיים בעולם האמיתי. מעבר לכך, המרחב הדיגיטלי פרוץ לחשיפה של תכנים אלימים, מיניים או פוגעניים שאינם תואמים את גילם של המשתמשים הצעירים. קיימת סכנה מתמדת של פגיעה בפרטיות, שכן מידע אישי רגיש עלול להיחשף ולהישמר בשרתי הרשתות לנצח ללא יכולת מחיקה. כמו כן, חשיפת היתר למסכים תורמת לעלייה בשיעורי החרדה, הדיכאון ותחושת המרוץ הבלתי פוסק אחר אישורים חברתיים בדמות לייקים ותגובות.

חמריאים לשתיים חמריאים לעתיד שותפויות חצוינות יצירתיות יזמות מנהיגות

מחקרים פסיכולוגיים וסוציולוגיים מקיפים שנערכו בשנים האחרונות שופכים אור על השפעותיהן העמוקות של הרשתות החברתיות על נפשם של מתבגרים. נתונים אמפיריים מראים כי קיים קשר ישיר בין משך הזמן שבו בני נוער גולשים בפלטפורמות אלו לבין עלייה במדדי סטרס וחרדה חברתית. חוקרים מצאו כי האלגוריתמים המפעילים את הפיד מייצרים גירוי מתמיד של מנגנון התגמול במוח, המדמה מנגנוני התמכרות לחומרים מסוכנים. מחקרים בתחום החינוך מצביעים על ירידה מדאיגה ביכולת הריכוז, הקשב והלמידה הממושכת בקרב תלמידים הנוהגים להשתמש במסכים במקביל להכנת שיעורי בית. מדענים קובעים כי תופעת ה-FOMO (החשש מהחמצה חברתית) מייצרת אצל צעירים תחושת רדיפה תמידית ופוגעת קשות באיכות השינה שלהם בלילה. מנגד, מחקרים מסוימים מדגישים כי עבור בני נוער משוליים חברתיים, הרשת מהווה רשת ביטחון פסיכולוגית תומכת ומצילת חיים. יחד עם זאת, מרבית החוקרים תמימי דעים כי חשיפה מוגזמת למדיה חברתית ללא תיווך והכוונה מעלה את הסיכון לתחושת עצב, דכדוך ואף דיכאון. המסקנה המדעית העולה מן המחקרים היא שההשפעה אינה אחידה, אלא תלויה באופי השימוש ובחוסן הנפשי של המשתמש.

כאשר בוחנים את סוגיית ה"פייק ניוז" באופן ספציפי, המחקרים האקדמיים העדכניים מציגים תמונה מטרידה ומדאיגה עוד בהרבה. מחקר פורץ דרך שנערך במכון הטכנולוגי של מסצ'וסטס (MIT) גילה כי ידיעות כזב מופצות ברשתות החברתיות במהירות הגבוהה פי שישה מידיעות אמת. החוקרים הסבירו כי מידע שקרי נוטה להיות דרמטי, מפתיע ומעורר רגשות עזים כמו כעס או פחד, דבר המניע אנשים לשתף אותו באופן אימפולסיבי. מחקרים אחרים מראים כי בני נוער רבים, למרות היותם "ילידים דיגיטליים", מתקשים מאוד להבחין בין כתבה עיתונאית ממומנת לבין דיווח עובדתי אובייקטיבי. המדענים מצביעים על תופעת "תיבת התהודה", שבה הרשתות מציגות למשתמש רק מידע התואם את עמדותיו הקודמות, ובכך מחזקות תפיסות שקריות. מחקרים בתחום הנורולוגיה מוכיחים כי חשיפה חוזרת ונשנית לשקר מסוים גורמת למוח האנושי לתפוס אותו כאמת, בתהליך המכונה "אפקט האשליה של האמת". עוד עולה מהנתונים כי הפצת פייק ניוז בעתות משבר ואי-יציבות פוליטית מצליחה לערער את הלכידות החברתית ומייצרת קיטוב עמוק ומסוכן.

כדי לא ליפול במלכודת הכזב, בני נוער יכולים וצריכים לפתח מיומנויות חשיבה ביקורתית שיסייעו להם לזהות פייק ניוז ביעילות. הצעד הראשון והבסיסי ביותר הוא בדיקת זהותו של מקור המידע, תוך בחינת אמינותו, מקצועיותו וניסיונו העיתונאי של הכותב. יש לשים לב לכותרות מוגזמות, דרמטיות או כאלו המלוות בסימני קריאה מרובים, שכן הן לרוב מעידות על ניסיון למניפולציה רגשית. מומלץ לבצע הצלבת מידע, כלומר לבדוק האם הידיעה המרעושה מופיעה באתרי חדשות רשמיים ומוכרים אחרים בארץ ובעולם. בדיקה פשוטה של תאריך הפרסום יכולה לחשוף כי מדובר בידיעה ישנה וממוחזרת שהוצאה מהקשר המקורי שלה כדי להטעות. כלי טכנולוגי יעיל הוא חיפוש תמונות הפוך בגוגל, המאפשר לגלות האם התמונה המצורפת לכתבה עברה עריכה דיגיטלית או נלקחה מאירוע אחר לחלוטין. בנוסף, שגיאות כתיב מרובות, ניסוח עילג או עיצוב רשלני של האתר צריכים להדליק נורת אזהרה מיידית אצל הקורא הנבון. פיתוח ספקנות בריאה כלפי תכנים שנראים מדהימים או מזעזעים מדי הוא המפתח להגנה על התודעה שלכם ברשת.

חמריאים לשחייים חמריאים לעתיד שותפויות מצוינות יצירתיות יזמות מנהיגות

ההתמודדות המעשית עם פייק ניוז דורשת מבני הנוער לא רק יכולת זיהוי, אלא גם נקיטת עמדה אקטיבית ואחריות חברתית דיגיטלית. הכלל החשוב ביותר הוא "עצור לפני שאתה משתף" – אם קיים ספק קל לגבי אמינות הידיעה, חל איסור מוחלט להעבירה הלאה. כאשר נתקלים במידע כוזב בקבוצת הווטסאפ השכבתית, יש לגלות אומץ אזרחי ולהתריע בפני שאר החברים שמדובר בשקר מוחלט. במקרים שבהם מדובר בפרופילים פיקטיביים או פוסטים המפיצים הסתה ושקרים מכוונים, מומלץ להשתמש בכפתור הדיווח של הרשת החברתית. פנייה לאתרי בדיקת עובדות ישראלים כמו "לא רלוונטי" יכולה לספק מענה מהיר ומדויק לגבי אמיתותן של שמועות נפוצות. ראוי שבני הנוער יקיימו דיונים פתוחים בנושא זה עם מורים בבית הספר ועם הוריהם כדי להעלות את המודעות הכללית. יש להימנע לחלוטין מכתובת תגובות זועמות לפוסטים שקריים, שכן הדבר רק מגביר את החשיפה אליהם בשל מנגנוני האלגוריתם. הבנה כי לכל שיתוף קל באצבע יש השלכות הרסניות בעולם הממשי היא הבסיס להתנהלות בוגרת, אחראית וערכית ברשתות.

המאמר שלפנינו מדגיש כי הרשתות החברתיות הן מרחב חיים חדש ומרתק המעצב מחדש את עולמם של בני הנוער והחברה כולה. ראינו כי לצד היתרונות הכבירים של ביטוי עצמי, למידה וחיבור חברתי, הפלטפורמות הללו נושאות בחובן חסרונות עמוקים ומורכבים. תופעת הפייק ניוז התגלתה במחקרים כמגיפה דיגיטלית מדאיגה, המופצת במהירות שיא ומאיימת על תפיסת המציאות והיציבות החברתית של כולנו. הבנו כי בני הנוער, כצרכני המידע המרכזיים כיום, פגיעים במיוחד למניפולציות הללו אך אינם חסרי אונים מולן. באמצעות אימוץ כלים של חשיבה ביקורתית, הצלבת מקורות, ספקנות בריאה ודיווח על תכנים פוגעניים, ניתן לבלום את שרשרת ההפצה. האחריות על ניקוי המרחב הציבורי הווירטואלי משקרים ומסילופים מוטלת על כתפיו של כל משתמש ומשתמש בכל גיל. עתיד החברה המודרנית והיכולת שלנו לשמור על ערכי האמת והדמוקרטיה תלויים באופן שבו נשכיל לנהל את חיינו הדיגיטליים. אם נדע לפעול בתבונה, ברגישות ובאחריות, נוכל להפוך את הרשתות למקום בטוח, אמין ומצמיח עבור הדור הנוכחי והדורות הבאים.

השאלות

שאלה 1

על פי פסקה 2, ציינו מהן ארבע המטרות המרכזיות העומדות מאחורי הפצתו של מידע כוזב ומסולף ברשתות החברתיות?

שאלה 2

על פי פסקה 5, מה מצאו חוקרים בתחום החינוך לגבי תלמידים הנוהגים להשתמש במסכים במקביל להכנת שיעורי בית?

א. חלה עלייה חיובית במדדי החוסן הנפשי והחברתי שלהם בשכבה.

ב. קיימת ירידה מדאגה ביכולת הריכוז, הקשב והלמידה הממושכת שלהם.

ג. הם מפתחים מיומנויות של הצלבת מידע במהירות גבוהה פי שישה.

ד. הם מצליחים להפחית את השפעת האלגוריתם המפעיל את הפיד.

שאלה 3

איזה כלי טכנולוגי מוזכר בפסקה 7 כדרך יעילה לגלות האם תמונה המצורפת לכתבה עברה עריכה דיגיטלית או נלקחה מאירוע אחר?

א. בדיקת תאריך הפרסום המקורי של הידיעה הממוחזרת.

ב. דיווח מיידי באמצעות כפתור הדיווח של הרשת החברתית.

ג. חיפוש תמונות הפוך בגוגל.

ד. פנייה לאתר בדיקת העובדות "לא רלוונטי".

שאלה 4

בפסקה 1 נטען כי הרשתות החברתיות יוצרות מעין "כפר גלובלי".

הסבירו, על סמך המידע בפסקה זו, כיצד טשטוש הגבולות הגאוגרפיים משנה את מעמדו של הגולש הבודד במרחב הווירטואלי.

שאלה 5

מדוע, לפי מחקר המכון הטכנולוגי של מסצ'וסטס (MIT) המופיע בפסקה 6, ידיעות כזב מופצות ברשתות החברתיות במהירות הגבוהה פי שישה מידיעות אמת?

א. משום שהן מכילות שגיאות כתיב מרובות וניסוח עילג המושכים קוראים נבונים.

ב. משום שמידע שקרי נוטה להיות סנסציוני, מפתיע ומעורר רגשות עזים כמו כעס או פחד.

ג. משום שבני הנוער נוהגים לבצע הצלבת מידע באתרי חדשות רשמיים לפני השיתוף.

ד. משום שהן מופצות אך ורק על ידי פרופילים פיקטיביים בעתות משבר ואי-יציבות.

שאלה 6

מפסקה 4, הדנה בחסרונות הרשת, ניתן להסיק כי החשיפה המתמדת למצגי השווא של "חיים מושלמים" אצל משפיעני רשת משפיעה לרעה על בני הנוער מכיוון שהיא:

א. גוזלת מהם שעות יקרות של פעילות גופנית חיונית ולמידה.

ב. חושפת מידע אישי רגיש שיישמר בשרתי הרשתות לנצח ללא יכולת מחיקה.

ג. מייצרת אשליה מעוותת ופוגעת בדימוי הגוף ובהערכה העצמית שלהם.

ד. גורמת לצמצום משמעותי של אינטראקציות חברתיות פנים אל פנים.

שאלה 7

בפסקה 6 מתואר "אפקט האשליה של האמת".

מה משתמע מתופעה נזירולוגית זו לגבי הסכנה החברתית ארוכת הטווח של שמועות שקריות המופצות שוב ושוב בקרב תלמידים?

שאלה 8

בפסקה 2 נכתב כי בני הנוער הופכים לעיתים ל"שותפים סבילים להפצת השקר".

מה משתמע מביטוי זה לגבי מידת אחריותם?

א. משתמע שהם מייצרים את השמועות הזדוניות בכוונה תחילה כדי ליצור מניפולציות.

ב. משתמע שהם אשמים בדיוק כמו יוצרי הכזב, כיוון שהם מנסים להניב רווחים כלכליים.

ג. משתמע שחוסר נקיטת עמדה אקטיבית ובדיקה, בשילוב שיתוף תמים, מסייעים להרחבת הפגיעה.

ד. משתמע שהם מזהים את השקר מיד אך בוחרים לכתוב תגובות זועמות המגבירות חשיפה.

שאלה 9

בפסקה 5 מציינים החוקרים כי עבור בני נוער משוליים חברתיים, הרשת מהווה "רשת ביטחון פסיכולוגית תומכת ומצילת חיים".

מה משתמע מכך על אופיין של הרשתות החברתיות?

א. שהשפעת הרשתות אינה שלילית באופן מוחלט, אלא תלויה באופי השימוש ובצורך החברתי של המשתמש.

ב. שהרשתות תמיד מגינות על בני נוער מפני דיכאון, חרדה חברתית וסטרס.

ג. שהאלגוריתמים מעודדים בכוונה יצירת קבוצות תמיכה חיוביות לכלל התלמידים.

ד. שהרשת מונעת לחלוטין את תופעת ה-FOMO ואת הפגיעה באיכות השינה.

שאלה 10

נועה קיבלה ביישומון הטיקטוק סרטון דרמטי שבו נטען כי בעקבות אירוע ביטחוני בוטלו כל בחינות המחצית בבתי הספר. הסרטון מלווה בכותרת דרמטיות ומוזיקה מבהילה. בהתבסס על פסקה 7, הציעו לנועה שלושה סימנים או פעולות בדיקה שונים שעליה לבצע כדי להעריך אם מדובר בפייק ניוז.

שאלה 11

על סמך פסקאות 3 ו-4, מיינו את ההשפעות השונות של הרשתות החברתיות על חייהם של בני הנוער. הציגו בטבלה או ברשימה תמציתית שלושה יתרונות (השפעות חיוביות) ושלושה חסרונות (השפעות שליליות).

יתרונות	חסרונות

שאלה 12

הכלל המוזכר בטקסט "עצור לפני שאתה משתף" (פסקה 8) מיישם הלכה למעשה את המושג:

א. "תיבת התהודה" האלגוריתמית.

ב. אחריות חברתית דיגיטלית.

ג. צרכנות מידע פסיבית.

ד. מניפולציה פוליטית ומסחרית.

שאלה 13

בפסקה 8 נכתב: "יש להימנע לחלוטין מכתובת תגובות זועמות לפוסטים שקריים, שכן הדבר רק מגביר את החשיפה אליהם בשל מנגנוני האלגוריתם".

האם לדעתכם קל או קשה לבני נוער ליישם הנחיה זו כאשר הם רואים שקר פומבי המכעיס אותם? נמקו את עמדתכם.

שאלה 14

בפסקה האחרונה (פסקה 9) נטען כי "האחריות על ניקוי המרחב הציבורי הווירטואלי משקרים ומסילופים מוטלת על כתפיו של כל משתמש ומשתמש בכל גיל".

האם אתם מסכימים עם קביעה זו, או שמא לדעתכם האחריות צריכה להיות מוטלת רק על מנהלי האתרים והאפליקציות? נמקו.

שאלה 15

לפניכם משפט: "פיתוח ספקנות בריאה כלפי תכנים הוא המפתח להגנה על התודעה שלכם ברשת."

מהם חלקי הדיבור של המילים המודגשות "פיתוח" ו-"להגנה"?

א. "פיתוח" הוא שם פועל; "להגנה" היא שם פעולה.

ב. שתי המילים הן שמות פעולה.

ג. "פיתוח" הוא שם פעולה; "להגנה" היא שם פועל.

ד. שתי המילים הן שמות פועל.

שאלה 16

באיזו מן האפשרויות הבאות מופיע שם פועל?

א. הבנת המנגנונים המפעילים את הרשתות.

ב. מטרתו המרכזית היא לזרוע בהלה.

ג. פרסום סרטונים ערוכים או תמונות מזויפות.

ד. השימוש המושכל ברשתות החברתיות.

שאלה 17

במשפט: "האלגוריתמים המתוחכמים לומדים את התנהגות הגולשים."

מהם חלקי הדיבור של המילים המודגשות לפי סדר הופעתן?

- א. האלגוריתמים (שם תואר), המתוחכמים (שם עצם), לומדים (פועל).
- ב. האלגוריתמים (שם עצם), המתוחכמים (שם תואר), לומדים (פועל).
- ג. האלגוריתמים (שם עצם), המתוחכמים (פועל), לומדים (שם תואר).
- ד. האלגוריתמים (פועל), המתוחכמים (שם תואר), לומדים (שם עצם).

שאלה 18

במשפט מפסקה 2: "תעשיית הכזב משתמשת גם בכותרות דרמטיות."

המילה "דרמטיות" היא:

- א. שם עצם.
- ב. פועל.
- ג. שם תואר.
- ד. שם פעולה.

שאלה 19

לפניכם הצירוף: "הרשתות חברתיות". מהו סוג הצירוף וכיצד ניתן להוכיח זאת?

- א. צירוף סמיכות, משום ששתי המילים מודעות בה"א הידיעה.
- ב. צירוף שם ותואר, משום שביידוע ה"א הידיעה מופיעה גם בשם העצם וגם בתואר המשתווה אליו.
- ג. צירוף סמיכות, שכן המילה השנייה מגדירה את המילה הראשונה.
- ד. צירוף שם ותואר, משום שאפשר להוסיף את מילת היחס "של" ביניהן.

שאלה 20

איזה מבין הצירופים הבאים הוא צירוף סמיכות?

א. מרחבים וירטואליים

ב. שמועות זדוניות

ג. קבוצות הוויטסאפ

ד. תמונות מזויפות

שאלה 21

מהו הבניין של הפועל המודגש במשפט: "המונח פייק ניוז מתייחס למידע כוזב, מְסַלֵּף או שקרי"?

א. פִּעֵל

ב. פְּעֵל

ג. נִפְעֵל

ד. הִפְעֵל

שאלה 22

באיזה בניין נמצא הפועל המודגש במשפט: "הרשתות החברתיות מְאַפְשָׁרוֹת למשתמשים ליצור תוכן"?

א. קל (פעל)

ב. פִּעֵל

ג. הִפְעִיל

ד. הִתְפַּעֵל

שאלה 23

נתון המשפט: "מחקרים פסיכולוגיים מקיפים שופכים אור על השפעותיהן של הרשתות."

מהם הנושא והנשוא במשפט זה?

- א. הנושא: פסיכולוגיים; הנשוא: מקיפים.
- ב. הנושא: מחקרים; הנשוא: שופכים.
- ג. הנושא: אור; הנשוא: שופכים.
- ד. הנושא: הרשתות; הנשוא: השפעותיהן.

שאלה 24

במשפט מפסקה 2: "הבעיה מחריפה כאשר בני הנוער משתפים את הידיעות." מהם הנושא והנשוא בחלק הראשון של המשפט (לפני מילת החיבור "כאשר")?

- א. הנושא: הבעיה; הנשוא: מחריפה.
- ב. הנושא: מחריפה; הנשוא: הבעיה.
- ג. הנושא: בני הנוער; הנשוא: משתפים.
- ד. המשפט חסר נושא, ויש בו רק נשוא ("מחריפה").

טקסט ב'

קראו את הטקסט וענו על השאלות שאחריו.

המלחמה החקיקתית והטכנולוגית בזיוף המציאות הדיגיטלית

בעוד שתעשיית המידע הכוזב ברשתות החברתיות הולכת ומשתכללת, מתגבשת בעולם ההבנה כי לא ניתן עוד להטיל את כובד המשקל של פתרון הבעיה על כתפיו של המשתמש הבודד בלבד. בשנים האחרונות מובילות מדינות רבות וגופים בינלאומיים, ובראשם האיחוד האירופי, מהפכה חקיקתית חסרת תקדים שמטרתה להסדיר את האחריות המשפטית של חברות המדיה הגדולות. החוקים החדשים, דוגמת חוק השירותים הדיגיטליים, מטילים קנסות עתק על פלטפורמות שאינן פועלות להסרת תכנים שקריים או מסיתים. המחוקקים מבינים כי המודל הכלכלי של הרשתות, המרוויח מתשומת לב ומחשיפה מסיבית, מייצר תמריץ מובנה להפצת שקרים דרמטיים המעוררים רגשות קיצוניים. לפיכך, החקיקה מחייבת את החברות להפגין שקיפות מלאה בנוגע לאופן שבו האלגוריתמים שלהן מקדמים תכנים מסוימים על פני אחרים. מהלכים משפטיים אלו משנים מן היסוד את חוקי המשחק במרחב הווירטואלי ומבהירים כי חופש הביטוי אינו מעניק חופש מוחלט להפצת דיבה ושקרים. זוהי תחילתה של מערכת אכיפה דינמית שמטרתה להגן על יציבות החברה מפני מניפולציות של גורמים עוינים.

במקביל למאבק המשפטי בבתי הנבחרים, חברות הטכנולוגיה הגדולות וסטארט-אפים מובילים מפתחים כלי בינה מלאכותית (AI) מתקדמים כדי לבלום את הפצת הכוזב בזמן אמת. מערכות טכנולוגיות אלו מבוססות על אלגוריתמים של למידת מכונה, המסוגלים לסרוק מיליארדי פוסטים, תמונות וסרטונים בכל שנייה ולזהות דפוסים המאפיינים רשתות של פרופילים מזויפים (בוטים). כאשר המערכת מזהה ידיעה חשודה, היא מסוגלת להקטין את החשיפה אליה באופן אוטומטי או להצמיד לה תווית אזהרה המפנה את הגולשים לאתרי בדיקת עובדות רשמיים. אחד האתגרים הטכנולוגיים המורכבים ביותר כיום הוא התמודדות עם סרטוני "דיפ-פייק" - זיופים חזותיים וקוליים ריאליסטיים לחלוטין המיוצרים באמצעות בינה מלאכותית יוצרת. כדי להילחם באיום זה, מדעני מחשב מפתחים כלי ניתוח המזהים חוסר עקביות בפיקסלים של התמונה או בתדרי הקול, אשר אינם ניתנים להבחנה בעין או אוזן אנושית. פתרונות טכנולוגיים אלו מהווים קו הגנה דיגיטלי ראשון, המנסה לצמצם את זיהום המידע ברשת עוד לפני שהספיק להגיע למסכים של מיליוני משתמשים צעירים ומבוגרים כאחד.

חמריאים לשחייים חמריאים לעתיד
שותפויות מצוינות יצירתיות יזמות מנהיגות

מוקד 105 (המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת) מהווה חזית מרכזית בהתמודדות עם תופעות של הפצת דיבה, שיימינג ופגיעות מגוונות במרחב הדיגיטלי, בדגש על קטינים. המוקד, המשלב כוחות שיטור לצד אנשי מקצוע ממשרדי הממשלה השונים (חינוך, רווחה ובריאות), פועל במודל ייחודי המאפשר מענה הוליסטי ומהיר. עם קבלת דיווח על הפצת מידע כוזב או פוגעני, המוקד פועל באופן מיידי להסרת התכנים הפוגעים מהרשתות החברתיות בשיתוף פעולה עם פלטפורמות דיגיטליות, ובמקביל מעניק תמיכה רגשית ומלווה את הנפגעים ומשפחותיהם. מעבר לטיפול באירועים בזמן אמת ובמישור הפלילי, המוקד שם דגש נרחב על מניעה והסברה בבתי הספר ובקהילה, מתוך הבנה שהכלי האפקטיבי ביותר נגד בריונות רשת והפצת דיבה הוא הקניית אוריינות דיגיטלית ועידוד גלישה בטוחה ומכבדת.

**נתקלתם
בבריונות ברשת?
אל תישארו
עם זה לבד!**

מוקד 105 - עכשיו גם בוואטסאפ 052-1210105

משרד הבריאות
לחיים בריאים יותר

105
המטה הלאומי
לחיסול עריונות ברשת

לקריאה נוספת על מוקד 105 לחצו כאן.

על אף הנחיצות הברורה של כלים לסינון שמועות ופייק ניוז ברשת, המאבק בתופעה הזו מעורר דילמות ערכיות וחברתיות מורכבות, ובראשן החשש מסתימת פיות ופגיעה בחופש הביטוי. מומחים מזהירים כי אם נעניק לאלגוריתמים או למנהלי קבוצות וואטסאפ את הכוח המוחלט לקבוע מהי "אמת" ומהו "שקר", נגיע מהר מאוד לצנזורה של דעות שונות. קו הגבול בין הבעת דעה לגיטימית של אדם, בדיחה פנימית, סאטירה או ביקורת, לבין הפצת שמועה זדונית, הוא לעיתים מטושטש מאוד. מערכות סינון אוטומטיות, מתוחכמות ככל שיהיו, עדיין נוטות לבצע טעויות קשות ולמחוק הודעות ותמונות חוקיות לחלוטין, פשוט כי הן לא מסוגלות להבין ציניות, הומור או סלנג עכשווי. יתרה מכך, אנשים מסוימים עלולים לנצל לרעה את כפתורי הדיווח כדי "להלשין" או לפגוע באופן כוזב באדם אחר, ובכך להחרים או להשתיק את מי שמביע עמדה לא פופולרית, במסווה של "שמירה על מרחב נקי משמועות". משום כך, הפתרון אינו מחיקה אוטומטית, אלא מתן הזדמנות למפרסמים להסביר את עצמם, זכות ערעור, ובעיקר חינוך תלמידים ואנשים לחשיבה ביקורתית ולהטלת ספק.

חמריאם לשחייים חמריאם לעתיד שותפויות חצוינות יצירתיות יזמות מנהיגות

היבט חיוני נוסף של המערכה הוא שיתוף הפעולה ההולך וגובר בין חברות המדיה לבין ארגונים עצמאיים לביקורת עובדות ברחבי העולם. ארגונים אלו מורכבים מעיתונאים, חוקרים ואנשי אקדמיה המקדישים את זמנם לאימות שיטתי של ידיעות ויראליות, שמועות והצהרות של אישי ציבור. ברגע שארגון כזה מפריך ידיעה מסוימת ומציג הוכחות חותכות לשקריותה, הרשתות החברתיות משנות את הדירוג שלה באלגוריתם כדי למנוע את המשך תפוצתה. שילוב זה בין בינה מלאכותית המזהה את החשד לבין בינה אנושית המנתחת את העובדות לעומק נחשב כיום למודל היעיל ביותר להתמודדות עם התופעה. יחד עם זאת, מדובר במרדף סיזיפי ומתמיד, שכן קצב היצירה של ידיעות כזב חדשות עולה בהרבה על מהירות העבודה של צוותי המחקר האנושיים. המענה לכך מחייב השקעת משאבים כספיים אדירים בארגונים הללו והפיכתם לחלק אינטגרלי מתשתית המידע הציבורית בכל מדינה דמוקרטית.

לאור מורכבות זו, מומחי חינוך וטכנולוגיה קוראים לשילוב כוחות דחוף בין מערכות החינוך, הממשלות וחברות המדיה לצורך יצירת אסטרטגיה לאומית כוללת. חברות הטכנולוגיה נדרשות להשקיע לא רק בפיתוח אלגוריתמים חוסמים, אלא גם במימון תוכניות לימוד דיגיטליות בבתי הספר המקנות לתלמידים כלים יישומיים לחשיבה ביקורתית. המטרה היא להפוך את המשתמשים הצעירים ל"אזרחים דיגיטליים" מודעים, המבינים את האינטרסים הכלכליים והפוליטיים העומדים מאחורי המידע המוצג להם על גבי המסכים. המדינות, מצדן, צריכות לתמרץ ולעודד פיתוח טכנולוגיות כחול-לבן המתמחות בזיהוי מניפולציות מידע ובריסון הפצת תכנים פוגעניים בעברית, שפה המאתגרת לעיתים את המערכות הבינלאומיות. רק שילוב הדוק בין חקיקה חכמה השומרת על חופש הביטוי, כלי הגנה טכנולוגיים פורצי דרך וחינוך הדור הצעיר יוכל להוביל לשינוי אמיתי במאזן הכוחות. הבנת המנגנונים המשפטיים והטכנולוגיים הללו מאפשרת לתלמידי התיכון ולחברה כולה לראות את התמונה המלאה ולהיות חלק מהפתרון הלאומי והעולמי.

כאמור, ניתוח הסוגיה מבהיר כי המאבק בתופעת הפייק ניוז ברשתות החברתיות עלה מדרגה ועבר מהזירה הפרטית לזירה הממסדית, החוקית והטכנולוגית. ראינו כי החקיקה הבינלאומית החדשה מבקשת להטיל אחריות משפטית וכלכלית כבדה על חברות המדיה, ובכך לאלץ אותן לשנות את מודל הפעולה שלהן. הבנו כי כלי הבינה המלאכותית, מערכות הזיהוי האוטומטיות והחתימות הדיגיטליות מהווים חומת מגן טכנולוגית חיונית מול איומים מורכבים כמו ה"דיפ-פייק". עם זאת, המאמר הציג את הדילמות האתיות העמוקות הכרוכות בצעדים אלו, ובראשן הסכנה לפגיעה בחופש הביטוי. המחקרים האקדמיים העדכניים מוכיחים כי הפתרונות הללו יעילים אך אינם מוחלטים, והם מחייבים שילוב מתמיד עם מנגנוני בקרה אנושיים וארגוני בדיקת עובדות. בסופו של דבר, המלחמה על האמת בעידן הדיגיטלי לא תוכרע באמצעות כלי יחיד, אלא באמצעות שילוב זרועות אסטרטגי של חוק, טכנולוגיה וחינוך. על כולנו להבין כי שמירה על מרחב וירטואלי נקי משקרים היא משימה בעלת חשיבות עליונה המבטיחה את מוגנותם ותחושת הביטחון של בני האדם ואת חוסנם הערכי והחברתי בעתיד.

השאלות

שאלה 1

על פי הפסקה הראשונה, מה מטיל "חוק השירותים הדיגיטליים" של האיחוד האירופי על חברות המדיה הגדולות, ומה הוא מחייב אותן להפגין?

שאלה 2

כיצד פועל מוקד 105 באופן מיידי ברגע שמתקבל דיווח על הפצת מידע כוזב או פוגעני נגד קטינים?

- א. הוא מטיל קנסות עתק ישירות על חברות הטכנולוגיה הזרות.
- ב. הוא פועל להסרת התכנים הפוגעים בשיתוף פעולה עם הפלטפורמות הדיגיטליות, ומעניק תמיכה רגשית לנפגעים.
- ג. הוא מפתח באופן עצמאי כלי ניתוח המזהים חוסר עקביות בפקסלים.
- ד. הוא משנה באופן אוטומטי את דירוג הידיעה באלגוריתם של למידת המכונה.

שאלה 3

בפסקה הראשונה נטען כי "המודל הכלכלי של הרשתות... מייצר תמריץ מובנה להפצת שקרים דרמטיים". הסבירו מדוע האינטרס הכלכלי של חברות המדיה מתנגש עם השמירה על מרחב נקי מפיילק ניוז.

שאלה 4

מדוע סרטוני "דיפ-פייק" מוגדרים בטקסט כאחד האתגרים הטכנולוגיים המורכבים ביותר כיום?

- מכיוון שהם מיוצרים רק על ידי בוטים ופרופילים פיקטיביים בשפה העברית.
- מכיוון שמדובר בזיופים חזותיים וקוליים ריאליסטיים לחלוטין, שאינם ניתנים להבחנה פשוטה בעין או אוזן אנושית.
- מכיוון שהם גורמים למחיקה אוטומטית של הודעות ותמונות חוקיות לחלוטין של בני נוער.
- מכיוון שהם מופצים במהירות הנמוכה פי שישה מידיעות אמת ברשת.

שאלה 5

מתוך הפסקה העוסקת בארגונים עצמאיים לביקורת עובדות, מהי הסיבה לשילוב בין בינה מלאכותית (AI) לבינה אנושית במאבק בפייק ניוז?

- הבינה המלאכותית מזהה את החשד הראשוני, והבינה האנושית מנתחת את העובדות לעומק ומאמתת אותן.
- הבינה האנושית יוצרת את חוקי חופש הביטוי, והבינה המלאכותית אוכפת אותם ומטילה קנסות.
- הבינה המלאכותית זולה יותר, ולכן היא מחליפה לחלוטין את צוותי המחקר של אנשי האקדמיה.
- השילוב נועד לאפשר לתלמידי התיכון לנהל בעצמם את קבוצות הוואטסאפ ללא מורים.

שאלה 6

בפסקה העוסקת בדילמות הערכיות נכתב כי מערכות סינון אוטומטיות "אינן מסוגלות להבין ציניות, הומור או סלנג עכשווי". מה משתמע מכך לגבי הסכנה שבמתן כוח מוחלט לאלגוריתמים לקבוע מה מותר לפרסם ברשת?

שאלה 7

הטקסט מציין כי העבודה של ארגוני בדיקת העובדות היא "מרדף סיוזיפי ומתמיד". מה משתמע מתנאי עבודה אלו?

א. שחברות המדיה מצליחות לחסום את תעשיית הכזב עוד לפני שהיא מגיעה למסכים.

ב. שמדובר במאמץ שלא נגמר, כיוון שקצב יצירת הפייק ניוז החדש מהיר בהרבה מיכולת האימות האנושית.

ג. שהעבודה שלהם אינה נחוצה עוד תודות לכלי הבינה המלאכותית היוצרת.

ד. שהמדינות הדמוקרטיות החליטו להפסיק את מימון המשאבים לארגונים אלו.

שאלה 8

בפסקה העוסקת במוקד 105 מצוין כי "הכלי האפקטיבי ביותר נגד בריונות רשת והפצת דיבה הוא הקניית אוריינות דיגיטלית". מה משתמע מקביעה זו?

א. שצעדי ענישה ושיטור אינם מספיקים לבדם, ויש צורך חיוני בחינוך ובהסברה כדי לפתור את הבעיה מהשורש.

ב. שמוקד 105 אינו מטפל באירועים בזמן אמת אלא רק מעביר שיעורים בבתי הספר.

ג. שאוריינות דיגיטלית מחליפה את הצורך בחוקים או בקנסות עתק על חברות המדיה.

ד. שבריונות רשת פוגעת בקטינים רק בשעות הלימודים ולאחר מכן הופכת לבלתי מזיקה.

שאלה 9

תלמיד המביע עמדה לא פופולרית בקבוצת וואטסאפ כיתתית סבל מכך שחבריו השתמשו לרעה ב"כפתורי הדיווח" כדי להשתיק אותו ולהסיר את הודעותיו. בהסתמך על הפסקה הדנה בדילמות הערכיות, אילו שני מנגנוני הגנה או פתרונות עומדים לרשותו של אותו תלמיד כדי למנוע את הפגיעה בחופש הביטוי שלו? באיזה מנגנון כדאי יותר לתלמיד להשתמש? נמקו מדוע.

שאלה 10

בפסקה האחרונה, קוראים המומחים ליצירת "אסטרטגיה לאומית כוללת" המשלבת שלושה גורמים. זהו את שלושת הגורמים הללו, והסבירו בקצרה מהו התפקיד או האחריות של כל גורם לפי פסקה זו.

שאלה 11

מדעני מחשב מפתחים כלי ניתוח המזהים חוסר עקביות בפיקסלים של תמונה או בתדרי קול. יישום טכנולוגי זה נועד להתמודד ישירות עם איום ה-:

- א. שגיאות הכתיב והניסוח העילג של אתרים רשלניים.
- ב. סרטוני "דיפ-פייק" (זיופים חזותיים וקוליים ריאליסטיים).
- ג. הלשנות כוזבות בקבוצות הוואטסאפ השכבתיות.
- ד. מודלים כלכליים המבוססים על תשומת לב וחשיפה מסיבית.

שאלה 12

הטקסט מציג חשש כבד מפני "סתירת פיות" וצנזורה במסווה של מלחמה בשמועות. אם הייתם מנהלי קבוצת הוואטסאפ השכבתית, כיצד הייתם מכריעים כאשר תלמיד אחד טוען שחברו מפיץ "פייק ניוז פוגעני", ואילו החבר טוען שמדובר ב"סאטירה ובדיחה לגיטימית"? נמקו את שיקוליכם על פי הדילמות המוצגות בטקסט.

שאלה 13

במשפט: "המחוקקים מבינים כי יצירת שקרים דרמטיים נועדה למשוך תשומת לב."

מהן המילים המודגשות "יצירת" ו-"למשוך" בהתאמה?

- א. יצירת – שם פועל; למשוך – שם פעולה.
- ב. יצירת – שם פעולה; למשוך – שם פועל.
- ג. שתי המילים הן שמות פעולה מובהקים.
- ד. שתי המילים הן פעלים בזמן עבר ובהווה.

שאלה 14

באיזה מן המשפטים הבאים מופיע שם פעולה?

- א. לבלום את הפצת הכזב בזמן אמת.
- ב. לזהות דפוסים המהווים סיכון.
- ג. פיתוח טכנולוגיות כחול-לבן.
- ד. להציג הוכחות חותכות לשקריותה.

שאלה 15

נתון המשפט מתוך פסקת מוקד 105 : "המוקד מציע מענה הוליסטי ומהיר."

מהם חלקי הדיבר של המילים המודגשות לפי סדר הופעתן?

- א. המוקד (שם עצם), מענה (פועל), הוליסטי (שם תואר).
- ב. המוקד (שם עצם), מענה (שם עצם), הוליסטי (שם תואר).
- ג. המוקד (פועל), מענה (שם עצם), הוליסטי (שם תואר).
- ד. המוקד (שם עצם), מענה (שם תואר), הוליסטי (פועל).

שאלה 16

במשפט : "מערכות טכנולוגיות אלו מזהות פרופילים מזויפים."

המילה "מזהות" היא :

- א. שם עצם.
- ב. שם תואר.
- ג. פועל.
- ד. שם פעולה.

שאלה 17

לפניכם הצירוף: "חוק השירותים". מהו סוג הצירוף וכיצד נוכיח זאת באמצעות יידוע?

- א. צירוף שם ותוארו, מכיוון שהיידוע הוא "החוק השירותים".
- ב. צירוף סמיכות, מכיוון שביידוע מוסיפים את ה"א הידיעה רק למילה השנייה (נסמך ומסומך): "חוק השירותים".
- ג. צירוף שם ותוארו, מכיוון שהמילה השנייה מתארת את החוק.
- ד. צירוף סמיכות, מכיוון שאפשר להכניס את מילת היחס "כמו" בין המילים.

שאלה 18

איזה מבין הצירופים הבאים הוא צירוף שם ותוארו?

- א. חברות הטכנולוגיה
- ב. בדיקת עובדות
- ג. מדעני מחשב
- ד. דילמות ערכיות

שאלה 19

מהו הבניין של הפועל המודגש במשפט: "החוקים החדשים מטילים קנסות עתק על פלטפורמות"?

- א. קל
- ב. פִּעַל
- ג. הפְּעִיל
- ד. הִתְפַּעֵל

שאלה 20

נתון המשפט: "בשנים האחרונות מובילות מדינות רבות מהפכה חקיקתית."

מהם הנושא והנשוא הפועלי במשפט זה?

- א. הנושא: מהפכה; הנשוא: מובילות.
- ב. הנושא: מדינות; הנשוא: מובילות.
- ג. הנושא: מובילות; הנשוא: רבות.
- ד. הנושא: השנים; הנשוא: חקיקתית.

שאלה 21

במשפט: "האיחוד האירופי חוקק חוקים חדשים."

הנשוא במשפט הוא:

- א. האיחוד
- ב. האירופי
- ג. חוקק
- ד. חוקים

משימה 26

משימת כתיבה

תלמידים רבים בשכבתכם נפגעו משמועות כוזבות שהופצו עליהם בקבוצות הוואטסאפ השכבתיות. כתבו מכתב רשמי (בסגנון הנדרש בבגרות, כ-10 שורות) למנהל/ת בית הספר, ובו הציעו להקים "צוות נאמני רשת" המורכב מתלמידים.

במכתבכם, הסבירו למנהל/ת – על סמך המידע בטקסט - כיצד שיתוף פעולה עם מוקד 105 והקניית דיגיטליות יכולים לסייע בהגנה על התלמידים ומניעת בריונות.

זכרו לשמור על לשון נקייה, מבנה מכתב רשמי (תאריך, לכבוד, הנדון, גוף המכתב, סיום וציון שמכם המלא) וללא חשיפת פרטים אישיים.

[illegible]

משימת כתיבה - סיכום ממזג

כתבו סיכום ממוזג באורך של כ-12–15 שורות (כ-120–150 מילים) הממזג את המידע משני הטקסטים גם יחד.

בסיכומכם התייחסו לראשי הפרקים הבאים:

👉 המאפיינים והסכנות של תופעת ה"פייק ניוז" במדיה החברתית והשפעתה על הגולשים ובני הנוער (על פי שני הטקסטים).

👉 דרכי ההתמודדות המגוונות שנפרסו בטקסטים ברמה האישית (של המשתמש), ברמה הטכנולוגית-חקיקתית (חברות מדיה ומדינות) וברמה המוסדית-חינוכית (מוקד 105 ובתי הספר).

שימו לב למיומנויות הסיכום:

רציפות ומיזוג: מזגו את המידע לפי שני הטקסטים ואל תסכמו כל טקסט בנפרד.

אובייקטיביות: כתבו בלשון נסתר ("נראה כי...", "ניתן להבין ש... וכד'). חל איסור להשתמש בגוף ראשון ("אני", "לדעתי", "במאמר שקראתי").

השמטת טפל: השמיטו דוגמאות, חזרות והרחבות.

קישוריות ועריכה: השתמשו במילות קישור מתאימות (בנוסף, מנגד, לעומת זאת, לפיכך) ושמרו על תקינות לשונית ופיסוק תקני.

[illegible]

אתרים וסרטונים מומלצים!

[איך להתכונן למבחן?](#)

[איך לענות על שאלות בהבנת הנקרא?](#)

[מבנה מאמר טיעון](#)

[סיכום טקסט](#)

[סיכום ממוג](#)

[משחק חלקי דיבור](#)

[משחק מילים וצירופים](#)

[נושא ונשוא במשפט פועלי](#)

[פעיל וסביל](#)

[צורות הבינוני](#)

